

KiesWijzer (digitaal) leermateriaal NT2

Inhoudsopgave

De KiesWijzer	3
› Wat is de KiesWijzer?	3
› Hoe zijn de criteria in de KiesWijzer tot stand gekomen?	3
› Voor wie is de KiesWijzer bedoeld?	3
› Hoe zet je de KiesWijzer in?	4
Algemeen	5
› Checklist domein Algemeen	6
Didactiek	7
› Checklist domein Didactiek	8
Presentatie	10
› Checklist domein Presentatie	11
Leerstof	13
› Checklist domein Leerstof	14
Begrippenlijst	16

De KiesWijzer

In het nieuwkomersonderwijs ontbreekt het vaak aan goed leermateriaal. Bestaand lesmateriaal voldoet meestal niet aan moderne eisen en digitaal leermateriaal is niet of nauwelijks ontwikkeld. De KiesWijzer voor (digitaal) leermateriaal NT2 helpt schoolleiders, specialisten en leraren in het nieuwkomersonderwijs bij het selecteren van (digitaal) leermateriaal aan de hand van een aantal belangrijke leermiddelen criteria.

Wat is de KiesWijzer?

De KiesWijzer is een hulpmiddel om (digitaal) leermateriaal NT2 te selecteren dat beter aansluit bij het niveau van nieuwkomers. Daarnaast kan de KiesWijzer helpen in gesprekken met marktpartijen over verbetering van het bestaande lesaanbod.

Hoe zijn de criteria in de KiesWijzer tot stand gekomen?

Op basis van gesprekken met experts in en rond het nieuwkomersonderwijs zijn criteria opgesteld die inzicht bieden in waar het leermateriaal voor nieuwkomers aan moet voldoen. De criteria zijn verdeeld over de domeinen Algemeen, Didactiek, Leerstof en Presentatie en houden rekening met de specifieke kenmerken van de doelgroep. Denk aan de rol van de moedertaal, meertaligheid en aandacht voor de verschillende didactische principes.

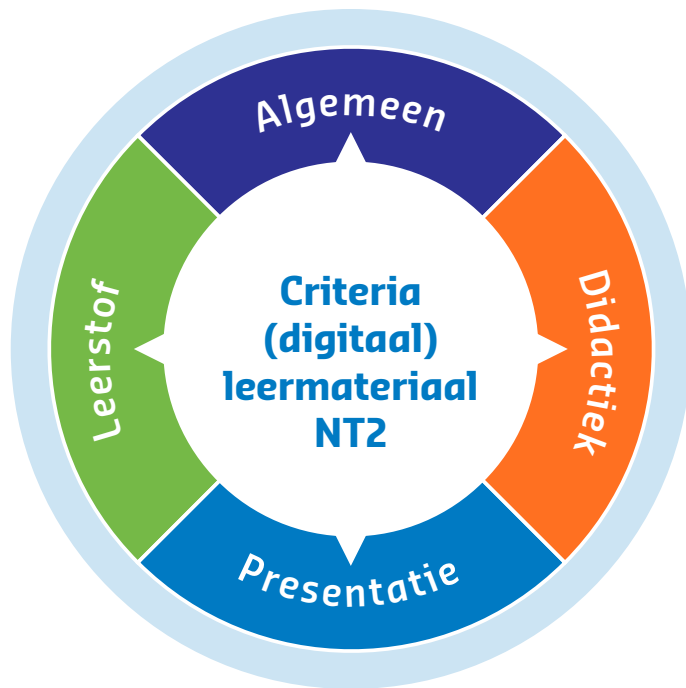
Wanneer het leermateriaal aan deze criteria voldoet, is het geschikt voor goede ondersteuning van nieuwkomers in het onderwijs. Meer weten over de criteria? In het onderzoek [‘Voldoen de beschikbare leermiddelen voor NT2-onderwijs aan nieuwkomers?’](#) lees je meer achtergrondinformatie over de criteria.

Voor wie is de KiesWijzer bedoeld?

Deze KiesWijzer is bedoeld voor schoolleiders, specialisten en leraren die betrokken zijn bij de selectie en aanschaf van leermaterialen voor nieuwkomers. Hierbij gaat het vooral om mensen die werkzaam zijn in:

- AZC-scholen
- Taalscholen
- Reguliere scholen met taalklassen
- Reguliere scholen met nieuwkomers

De KiesWijzer

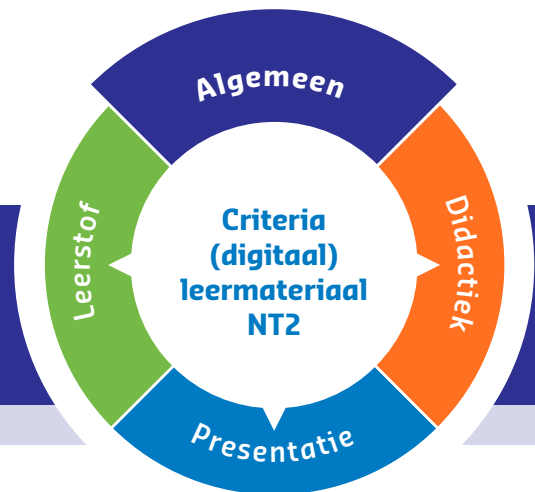

Hoe zet je de KiesWijzer in?

De KiesWijzer gebruik je om onderbouwd (digitaal) leermateriaal NT2 in te kopen door per domein de criteria aan te vinken die je terugziet in de methode. Op basis van de KiesWijzer kun je overzichtelijk vergelijken welke methode het meest geschikt is voor onderwijs aan nieuwkomers en met welke methode je aan de slag wilt gaan. Je doet dit door binnen je schoolteam het gesprek aan te gaan over welke criteria in jullie situatie belangrijk zijn bij de aanschaf van een lesmethode. Op basis daarvan kun je een weloverwogen keuze maken bij de selectie van leermateriaal NT2. Je kunt deze checklist ook gebruiken in gesprek met marktpartijen over doorontwikkeling en verbetering van het huidige lesaanbod.

Algemeen

Algemene principes die gelden voor tweede taalverwerving zijn belangrijk om mee te nemen in de selectie van leermiddelen. De meest recente *wetenschappelijke inzichten* over het verwerven van een tweede of derde taal laten zien dat 'onderdompeling' in de nieuw te leren taal niet genoeg is. Juist het gebruiken van de moedertaal is uiterst belangrijk, zowel voor persoonsvorming als kwalificatie.

Om als autonoom persoon te kunnen leven geeft de moedertaal steun. Als het gaat om de kwalificatie is het belangrijk dat de leerling concepten kan gebruiken die al aangeleerd zijn in de moedertaal bij de te leren cognitieve academische vaardigheden.

Aandacht voor DAT en CAT, en scaffolding zijn recentere inzichten over tweedetaalverwerving die nog niet expliciet in veel materialen zijn opgenomen, maar die wel belangrijk zijn. Werken in thema's biedt nieuwkomers een vertrouwd framework en zorgt voor het contextuele leren, dat effectief bewezen is.

Binnen dit domein komen de volgende onderdelen aan bod:

- Meertalig leren
- Moedertaal
- *DAT en CAT*
- *Scaffolding*
- *Werken in circuitvorm*
- Thema's

Checklist domein Algemeen

Methode 1: _____

Methode 2: _____

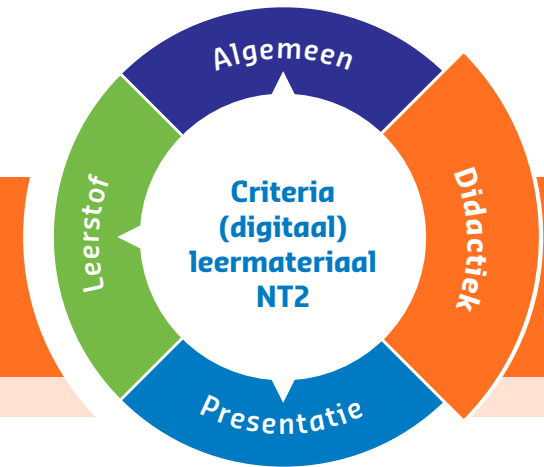
Methode 3: _____

1	2	3	Criteria
☐	☐	☐	Er is aandacht voor functioneel meertalig leren, zowel in de handleiding als in het materiaal voor leerlingen.
☐	☐	☐	Er wordt, in het kader van meertaligheid, aandacht geschonken aan overeenkomsten en verschillen tussen talen.
☐	☐	☐	Er wordt aandacht geschonken aan de moedertaal, zowel op taalgebied als op conceptueel niveau.
☐	☐	☐	Er is in de handleiding expliciet aandacht voor geplande scaffolding.
☐	☐	☐	In de handleiding worden tips gegeven over hoe om te gaan met DAT en CAT.
☐	☐	☐	Er is in de handleiding aandacht voor werken in circuitvorm.
☐	☐	☐	In de handleiding is aandacht voor het belang van thema's waardoor de taalactiviteiten ingebed kunnen worden.
☐	☐	☐	Zo mogelijk worden taal en andere vakken binnen thema's geïntegreerd.
☐	☐	☐	In de handleiding staan suggesties voor het uitvoeren van functionele taaltaken.

Conclusie:

Didactiek

Belangrijke didactische strategieën zijn voorkennis activeren, de aandacht richten en sturen door bijvoorbeeld leerdoelen te geven, oefenmogelijkheden aanreiken en het geven van feedback.

Door afwisselende en motiverende werkvormen te geven, zijn leerlingen bereid hun taak vol te houden en af te ronden. Er zijn presentatievormen, interactievormen en opdrachtvormen te onderscheiden. Het hangt van het leerdoel en de doelgroep af welke vorm het best gekozen kan worden. Het sturen van het eigen leerproces is een belangrijke vaardigheid.

Leerlingen die deze vaardigheden goed hebben ontwikkeld leren grondiger en effectiever. Het is daarom belangrijk dat er in het lesmateriaal aandacht is voor het voorbereiden, plannen, monitoren en evalueren door leerlingen via passende opdrachten.

Binnen dit domein komen de volgende onderdelen aan bod:

- Voorkennis activeren
- Moedertaal
- *Advance organizer*
- Herhaling
- Aanzetten tot interactie
- Samenwerking
- Inzet taalmaatje
- Inzet digitale leermiddelen
- Reflectie
- Feedback

Checklist domein Didactiek

Methode 1: _____

Methode 2: _____

Methode 3: _____

1	2	3	Criteria
☐	☐	☐	Voorkennis wordt geactiveerd.
☐	☐	☐	Voorkennis wordt (aanvankelijk) ook in de moedertaal geactiveerd (bijvoorbeeld met taalmaatje).
☐	☐	☐	Relaties tussen onderwerpen en concepten worden expliciet gegeven in een advance organizer.
☐	☐	☐	Er zijn voldoende herhalingsoefeningen mogelijk.
☐	☐	☐	Leerlingen worden aangezet tot interactie.
☐	☐	☐	Er zijn opdrachten die met een tutor/taalmaatje gedaan kunnen worden.
☐	☐	☐	Er zijn functionele, meertalige opdrachten.
☐	☐	☐	Er zijn opdrachten waarin leerlingen kunnen samenwerken.
☐	☐	☐	Er zijn opdrachten waarin expliciet wordt aangezet tot samenwerking met leerlingen die Nederlands als moedertaal hebben.
☐	☐	☐	De feedback geeft taalsteun (scaffolding).
☐	☐	☐	De feedback legt geen nadruk op fouten maar op wat goed ging.
☐	☐	☐	De leerling heeft de keuze uit verschillende geanimeerde prentenboeken.
☐	☐	☐	Er zijn geanimeerde prentenboeken in de moedertaal.
☐	☐	☐	Er zijn eenvoudige reflectieopdrachten waarmee de leerling aangezet wordt te reflecteren op wat geleerd is.

Checklist domein Didactiek

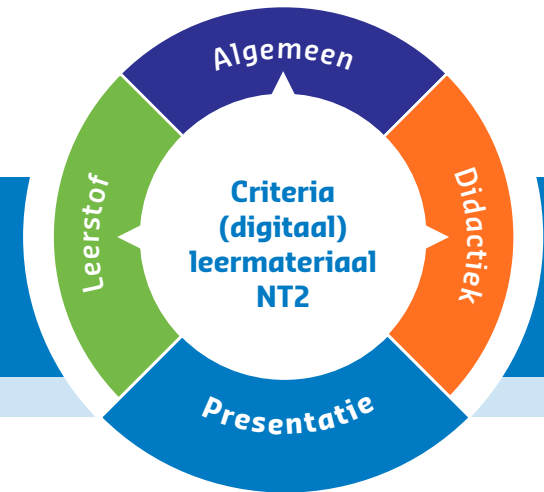

1	2	3	Criteria
☐	☐	☐	Er zijn functionele, meertalige opdrachten.
☐	☐	☐	Er zijn opdrachten waarin leerlingen kunnen samenwerken.
☐	☐	☐	De feedback geeft taalsteun (scaffolding).
☐	☐	☐	De feedback legt geen nadruk op fouten maar op wat goed ging.
☐	☐	☐	De leerling heeft de keuze uit verschillende geanimeerde prentenboeken.
☐	☐	☐	Er zijn geanimeerde prentenboeken in de moedertaal.
☐	☐	☐	Er zijn eenvoudige reflectieopdrachten waarmee de leerling aangezet wordt te reflecteren op wat geleerd is.
☐	☐	☐	Er zijn functionele, meertalige opdrachten.
☐	☐	☐	Er zijn opdrachten waarin leerlingen kunnen samenwerken.

Conclusie:

Presentatie

Bij de presentatie staan drie aspecten voorop: de teksten moeten begrijpelijk zijn, de beelden moeten het begrip ondersteunen en de lay-out moet in dienst staan van het leerproces.

Begrijpelijke teksten bevatten veel bekende woorden en de samenhang in de tekst is duidelijk. Ook zijn er signaalwoorden die ervoor zorgen dat zinnen aan elkaar gekoppeld zijn en geen losse statements blijven.

Ondersteunende beelden in leermateriaal omvatten zowel stilstaande beelden (illustraties, foto's en modellen) als bewegende (animaties, video's en virtuele beelden). Lay-out is in twee opzichten belangrijk: voor het richten van de aandacht en voor het structureren van informatie.

Binnen dit domein komen de volgende onderdelen aan bod:

- Begrijpelijke teksten
- Verschillende schriftsystemen
- Gebruik van pop-ups
- Authentieke teksten
- Functionele teksten
- Kwaliteit plaatjes
- Kwaliteit lay-out

Checklist domein Presentatie

Methode 1: _____

Methode 2: _____

Methode 3: _____

1	2	3	Criteria
☐	☐	☐	De teksten zijn begrijpelijk voor leerlingen doordat er veel bekende woorden in voorkomen.
☐	☐	☐	De woordenschat wordt uitgebreid met behulp van pop-ups (foto's, tekeningen, eigen taal, etc.).
☐	☐	☐	Er zijn authentieke teksten die er toe doen voor de leerlingen.
☐	☐	☐	Er worden synoniemen gegeven in de tekst met behulp van pop-ups.
☐	☐	☐	Er zijn functionele teksten.
☐	☐	☐	Er is taalsteun bij de teksten met behulp van bijv. pop-ups, geplande, interactieve scaffolding, woordenboek in het materiaal, foto's, tekeningen.
☐	☐	☐	De samenhang tussen tekstonderdelen is duidelijk door gebruik van signaalwoorden.
☐	☐	☐	Er is geen sprake van versimpeling van de taal in de leerteksten.
☐	☐	☐	Er is aandacht voor verschillende soorten schriftsystemen.
☐	☐	☐	Er zijn veel representerende beelden (die geplande scaffolding ondersteunen).
☐	☐	☐	Plaatjes zijn eenduidig (bijvoorbeeld met een pijl naar de teen als de hele voet in beeld is).
☐	☐	☐	Plaatjes sluiten aan bij de ervaringen van leerlingen.
☐	☐	☐	Plaatjes zijn (gematigd) multicultureel.

Checklist domein Presentatie

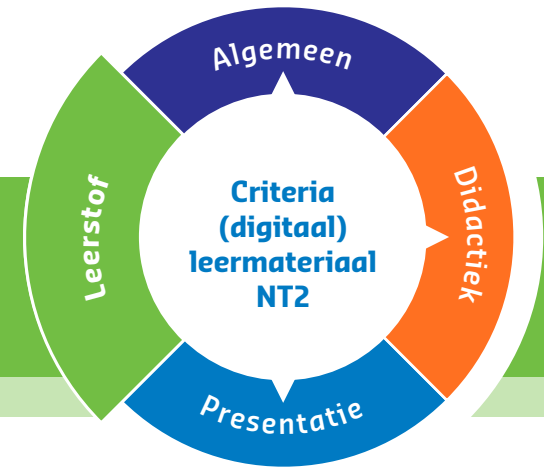

1	2	3	Criteria
☐	☐	☐	Er zijn geen stigmatiserende plaatjes.
☐	☐	☐	Bij het aanleren van opeenvolgende handelingen wordt gebruik gemaakt van organiserende plaatjes/beelden.
☐	☐	☐	Bij het aanleren van concepten wordt er gebruik gemaakt van interpreterende plaatjes.
☐	☐	☐	Er zijn zeer weinig tot geen puur decoratieve plaatjes.
☐	☐	☐	Er is voldoende witruimte tussen de regels en teksten.
☐	☐	☐	Er wordt aanvankelijk gebruik gemaakt van één lettertype.
☐	☐	☐	Er is sprake van functioneel kleurgebruik.
☐	☐	☐	De gebruikte icoontjes zijn begrijpelijk en functioneel.
☐	☐	☐	Er zijn kaders voor speciale tekstgedeelten, zoals voorbeelden.
☐	☐	☐	Kopjes en tussenkopjes helpen bij het oriënteren op de tekst en maken de structuur duidelijk.
☐	☐	☐	De lay-out kan door de leraar ingesteld worden.

Conclusie:

Leerstof

Belangrijke randvoorwaarden bij de selectie van leerstof zijn eindtermen, *leerlijnen* en de daaraan gekoppelde leerdoelen. Daarnaast moet de stof aansluiten bij de voorkennis en de interesses van leerlingen en moeten ze zich ermee kunnen identificeren. Dit motiveert hen om zich maximaal in te spannen om iets te begrijpen en te leren.

Een juist gebruik van modaliteiten (tekst, muziek, beeld, film en animaties) is van essentieel belang om leerlingen effectief gebruik te laten maken van hun werkgeheugen en het zo min mogelijk te overbelasten.

Voor meer informatie over modaliteiten voor NT2 leerlingen, bekijk de *'Weten wat werkt'-kaarten*.

Binnen dit domein komen de volgende onderdelen aan bod:

- Voorkennis
- Moedertaal
- Functionele context
- Geanimeerde boeken ingebed
- Digitale middelen ingebed
- Ontwerpprincipes juist gehanteerd

Checklist domein Leerstof

Methode 1: _____

Methode 2: _____

Methode 3: _____

1	2	3	Criteria
☐	☐	☐	Selectie van de leerstof vindt plaats aan de hand van de eindtermen en leerlijnen.
☐	☐	☐	De leerstof sluit aan bij de voorkennis van de leerling.
☐	☐	☐	Zo nodig worden concepten die al bekend zijn in de moedertaal gegeven.
☐	☐	☐	Waar wenselijk kan de leerstof in de moedertaal gegeven of ondersteund worden.
☐	☐	☐	De leerstof is ingebed in een herkenbare, functionele context.
☐	☐	☐	De leerling kan zich identificeren met de leerstof.
☐	☐	☐	Er zijn (aanvankelijk) ordeningen van de leerstof in de vorm van de ster.
☐	☐	☐	Er wordt voldoende herhaling aangeboden.
☐	☐	☐	Complexere concepten worden in een sterke structuur weergegeven (driehoek, spinnenweb).
☐	☐	☐	Waar wenselijk zijn er steekwoorden in de moedertaal in voorgaande structuur gegeven.

Checklist domein Leerstof

1	2	3	Criteria
☐	☐	☐	De tweede taalverwerving vindt o.a. plaats met behulp van geanimeerde boeken.
☐	☐	☐	Geanimeerde boeken kunnen in de moedertaal vertaald worden.
☐	☐	☐	Geanimeerde boeken hebben een begrijpelijke instructie vooraf.
☐	☐	☐	Geanimeerde boeken zijn ingebed in het taalonderwijs.
☐	☐	☐	Multimediapresentaties sluiten inhoudelijk aan op de taalcontext.
☐	☐	☐	Bij herhalingsoefeningen kunnen digitale middelen ingezet worden.
☐	☐	☐	Digitale leermiddelen zijn in samenhang met en ingebed in het taalonderwijs.
☐	☐	☐	Er is een goede aansluiting tussen verbale en non-verbale elementen in multimediapresentaties.
☐	☐	☐	Er zijn geen interactieve elementen die onnodig afleiden.
☐	☐	☐	De ontwerpprincipes (modaliteits-, multimedia-, nabijheids-, overbodigheids- en het coherentieprincipe) worden juist gehanteerd.

Conclusie:

Begrippenlijst

DAT en CAT

Leerlingen gaan in het nieuwkomersonderwijs eerst aan de slag met het vergroten van de woordenschat met behulp van dagelijkse algemene taalvaardigheid (DAT). Als de leerling zich redelijk kan redden met DAT, verschuift het accent steeds meer naar cognitief academisch taalgebruik (CAT) en wordt er gebruik gemaakt van de al aanwezige kennis in de moedertaal. Belangrijk in deze latere fase is dat de leraar de voertaal niet versimpeld en dat er structurele aandacht is voor CAT.

Scaffolding

Scaffolding houdt in dat de taalontwikkeling eerst in de steigers wordt gezet, waarna gaandeweg deze steigers weer afgebroken worden. De scaffolding is te onderscheiden in interactieve scaffolding en geplande scaffolding. In het eerste geval is het de leraar die taalbegrippen introduceert en deze subtiel verbetert. Bij geplande scaffolding worden veelal visuele hulpmiddelen gebruikt die ondersteuning bieden bij het begrijpen van de taal. Ook hierbij is een ontwikkeling te zien van DAT naar CAT.

Werken in circuitvorm

In circuitvorm wordt een klas in groepen ingedeeld waarbij leerlingen onder begeleiding van een leraar of klassenassistent aan een opdracht werken. Na een uur schuiven de leerlingen door naar een andere opdracht. Deze klasoverstijgende werkwijze is een effectieve manier om te differentiëren. Andere werkvormen die ingezet kunnen worden om te differentiëren zijn:

- samenwerkend leren
- differentiëren met behulp van een individuele planner
- werken in niveaugroepen

Advance organizer

Een advance organizer kan behulpzaam zijn bij het richten en sturen van de aandacht en het ondersteunen van CAT. Voorbeelden van advance organizers zijn mindmaps en concept maps, waarbij informatie gestructureerd wordt aangeboden.

KiesWijzer (digitaal) leermateriaal NT2

Datum van uitgave
november 2018

Auteur
Janny Kappert

(Eind)redactie
Juwana Mizouri, Kennisnet

Fotografie
Anne Carolien Kohler

Vormgeving
Optima Forma bv

In samenwerking met
Hendriane Wilkens (CLU Leermiddelen Adviescentrum); Boudien Bakker (LOWAN); deelnemers van versnellingsvraag 36 'Digitaal leermateriaal om voor nieuwkomers te differentiëren'

Sommige rechten voorbehouden

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(s) en uitgever van Kennisnet geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden

Over Kennisnet

Elke leerling verdient eigentijds, veilig en persoonlijk onderwijs. Daarom ondersteunt Kennisnet scholen met ict. We zorgen voor een landelijke ict-basisinfrastructuur, adviseren de sectorraden en delen onze kennis met het primair onderwijs (po), het voortgezet onderwijs (vo) en het middelbaar beroepsonderwijs (mbo). Kennisnet wordt gefinancierd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

Over CLU Leermiddelen Adviescentrum

Het CLU is het adviescentrum voor leermiddelenontwikkeling in Nederland, en in toenemende mate ook daarbuiten. Onze doelgroep is het onderwijs en onderwijsdienstverleners.

Vanuit een leerpsychologische invalshoek doet het CLU onderzoek naar de kwaliteit van leermiddelen en verbindt de uitkomsten daarvan met de praktijk.

Over LOWAN

LOWAN ondersteunt de scholen die het Eerste Opvangonderwijs aan nieuwkomers verzorgen in het Primair en Voortgezet Onderwijs.

Deze checklist is ontwikkeld door PO-Raad en Kennisnet vanuit het project Slimmer leren met ICT. Zodat scholen ICT op hun eigen manier makkelijk kunnen inzetten voor onderwijs, leerlingen meer op maat kunnen leren en we zo het beste uit ieder kind kunnen halen.

kennisnet.nl poraad.nl

Kennisnet
Paletsingel 32
2718 NT Zoetermeer

T 0800 321 22 33
E support@kennisnet.nl
I kennisnet.nl

Postbus 778
2700 AT Zoetermeer